

Peter Skov-Jakobsens prædiken i anledning 100-året for genforeningen

Taler

Peter Henrik Skov-Jakobsen
Biskop over Københavns Stift

Dato

12. januar 2020

Sted

Vor Frue Kirke, Københavns
Domkirke

Der findes en forunderlig lydoptagelse af Første Verdenskrigs afslutning. Den er amerikansk. Den strækker sig over minutter. Man hører krigens grusomme larm. Øredøvende brag, der alle vil død, lemlæstelse og fortræd. Man kan ikke høre andet end granaternes dødedans. Og så pludselig: de sidste brag – de sidste eksplosioner. Våbnene tier. Hæslighedens og forfærdelsens lyde forstummer, og pludselig er det som om, solen stiger over verden igen. Med ét kan man igen høre naturens stemme. Fuglene kvadrer, og man fornemmer, at det tager til – og de synger! De synger om liv, om glæde, om morgendag.

Jeg er sikker på, at lydmændene var interesserede i våbenbraget og ikke har skænket det en tanke, at freden havde sin egen livsbekræftende sang.

Mon ikke en eller anden har stirret ud i luften og syntes, at nu måtte verden begynde at give mening igen og tænkt “Herre, vor Herre, hvor herligt er dit navn ... du, som har bredt din pragt ud over himlen ... når jeg ser din himmel”. Med ét var himlen ikke længere fyldt med dødelig gas og med granater, der ville slå ihjel – nu var der stilhed, fred, fremtid.

Fire år tidligere var vi europæere slentret ind i en krig. Mange havde ikke set denne store krig komme. Vi mennesker hader det, men krigene plejer at overmande os tilfældigt og pludseligt. Det var ikke kun Wiens borgerskab, der havde sat sig til rette i bekvemmelighed og havde tænkt, som Stefan Zweig skriver: “Ingen troede på krige, revolutioner og omvæltninger. Alt radikalt, alt voldeligt syntes på forhånd umuligt i denne fornuftens tidsalder.” Engang tænkte man om krigen, at den også var en måde at komme omkring i verden på. Det var en måde at opleve andre kulturer på. Fire år var gået, og man havde set grusomheden strække sin iskolde dødshånd ud mod menneskene. Der var ikke efterladt nogen romantisk tanke om krigen som en stor oplevelse. Revolutioner

og radikalt menneskehad var blevet født, og ingen anede, da kanonerne tav, at der nu var varmet op til en endnu grusommere krig, og at menneskeforagten og folkemordet ville hærge Europa og sende os tilbage til timen nul! I det 20. århundrede blev vi virkelig vidne til både det smukkeste og til hæslighedens vanvid. Vi lærte noget om demokratiets skønhed. Vi lærte også noget om diktaturenes tarvelighed, menneskeforagt, om hemmeligt politisk nederdrægtighed, om fanatismens døve og blinde vrede.

30.000 unge slesvigske mænd var blevet indkaldt til at gøre tjeneste i den tyske hær. Mange af dem havde aldrig skænket det en tanke, at det kunne ende sådan. For mange i den nordlige del af Slesvig, som vi kalder Sønderjylland, var dét med den tyske nationalitet og følelse aldrig blevet lukket ind i hjertekammeret. Deres modersmål var dansk. Nemt havde det ikke altid været. Hjertesproget kan man ikke sådan tage ud af et menneske. Der er fortællinger og historieopfattelser, der hænger fast og som går videre fra generation til generation lige meget, hvor grænsen lægger sig.

Inden bragene lagde sig, var sorgen over fremmedheden og længslerne efter en forbundethed med Danmark vågnet. Genforeningens historie er i sin nøgternhed og vanskelighed gribende, og den er selvfølgelig omstridt. Grænselandet er præget af, at kulturer filtrer sig sammen, at sprogene er mangfoldige: dansk, tysk, sønderjysk, plat, frisisk. Det er spændende og modsætningsfyldt, og det enkelte liv kan snart få knubs.

Jeg tror aldrig, det gik helt op for Danmark nord for Kongeåen, at der skete noget uendeligt glædeligt, men det var forbundet med en stor længsel og en stor sorg. Vi forstod nok aldrig helt, hvad det er at være skilt fra sit modersmål, og hvilken længsel dét bragte med sig – og vi forstod slet ikke, at der kom mennesker, der var præget af sorg over død og tab og derfor var præget af den meningsløshed, som tabet af mere end 6000 unge mænd fra landsdelen på slagmarken efterlod.

Heldigvis var der fra begyndelsen en bevidsthed om, at der også var blevet skabt mindretal, og heldigvis havde højskolen og demokratiet efterladt en helt klar opfattelse af, at trods national kamp og sprogstrid måtte man give menneskene lov til at tale det sprog, som stod deres hjerte nært. Én stor lykke og sikkert også et samlende moment er, at sønderjysk er det fælles mål. Selvfølgelig skulle der være tyske skoler, biblioteker, kirker osv. Åndsfrihed skulle præge det fælles liv.

Det kan nok være, at nogle følte, at det alt blev misbrugt i 30'erne til at sprede nazismens pest, men den, der ulejliger sig med at gå tættere på historien, ved også, at selv om flertallet i mindretallet gik den forfærdelige vej, så var der lyspunkter – bl.a. blev biskoppernes hyrdebrev mod jødeforfølgelserne fra oktober 43 læst op i de folkekirkelige tyske menigheder i Haderslev, Sønderborg, Aabenraa – og formentlig også i Tønder, men vi ved det bare ikke med sikkerhed. Efter Anden Verdenskrig var der nogle år, hvor et opgør med en frygtelig folkelig, politisk og kulturel fejltagelse i mindretallet måtte for dagen og tages et opgør med, men heldigvis fandtes der hurtigt en vej mod den åndsfrihed, der atter lod mindretallet få skoler og andre kulturelle institutioner. I dag synes jeg også, at det kræver al agtelse for mindretallet at konstatere, at opgøret med fortiden kom indefra og mandede ud i en vanskelig selvkritik, som vi andre kun kan bøje os for og møde med tak, glæde og forståelse. Mindretallene nord og syd for grænsen er blevet en del af vores nationer. De er blevet brobyggere, de er blevet foregangsmennesker i et Europa, hvor det med grænser, nationalitet og kultur ofte er vanskeligt. De er blevet en del af vores nationer og vores selvopfattelse. For mig er de en del af skønheden i grænselandet, en del af forunderligheden, en del af det modsætningsfyldte, en del af glæden og legen i det nationale, i det kulturelle og mellem menneskene, der er på vej.

De kom med nogle børn til Jesus. Grunden til, at de kan huske det, er enkel. Nogle gik over grænsen, og de gjorde det eftertrykkeligt! Enhver vidste, at det hørte til den fromme mands bøn på det tidspunkt i historien, at man dagligt takkede Gud for ikke at være blevet hedning, fjols eller kvinde. Derfor var det også en uhyrlighed at komme anstigende med børn, for de var slet ikke noget. Men lige siden har vi vidst, at Gud er i øjenhøjde med alle mennesker, og lige siden har vi vidst, at en af glædens vigtigste udtryk – nemlig legen – står i centrum for vores tro.

Legen sprænger grænser, får os til at gå over dem, og den lærer os noget om grænser. Tristhedens og kedsommelighedens grænser overskrides hele tiden. Legen er ikke bare pjat. Det er et livgivende letsind. Legen har også fortvivlelsen i sig, men med letsindet finder vi lys, og selv om vi er overrasket af magtesløshed, så leger vi videre for at mærke livet. Vi kan være på vandring med åndsforladt fordomsfuldhed – altså være midt i ørkenen, hvor hadet rejser sine fatamorganaer for os – og der kan vi så blive overrumplet af glæden, af fantasien, af livslysten, og vi begynder at lege. Vi stiger ind i en anden tid. Vi gør

det muligvis med en pensel i hånden, med et instrument, med noget håndværk, eller vi leger med tanken, med hjerteligheden, og bekymringen fordufter for vores øjne og får udtryk. Død og angst kan ikke styre os. Der er ikke nogen magts trusler, der bider på os. I ved, at magten har det med at ville holde os inden for bestemte grænser, og pludselig opdager vi, at magten til tider er sulten og aldrig får nok. Den vil æde os, og den vil sætte os i klemme i tvangen. Den ved, at den kan skræmme os med mørket. Den skaber orden for en tid, men ingen kærlighed.

Jesus vidste om børnene, at de er ustyrlige, at livet bobler, verden er ved at blive til, de leger og ler. Legen er uforfærdet. Hvis den går et tosset sted hen, begynder den forfra. Det er virkelig glæden, kærligheden, barmhjertigheden, der forsøger at finde vej, liv og ord.

Jesus kunne have givet disciplene ret i deres forargelse over børnene og deres leg og kunne have sendt dem hjem til deres mor og far – hjem til deres ophav, hjem til deres nation, deres religion, deres kultur. Det gjorde han ikke. “Vi har noget fælles for”, var det som om, han sagde. Vi har Guds rige foran os, og det er glædens mål, det er legens mål. Jesus overlader dem ikke til disciplenes eller mødrenes og fædrenes foreskrevne regler. Det er som om, han ved, at hvis vi ikke bevæger os væk fra det kendte, fra traditionen, fra det foreskrevne, vil vi altid være fanget af det liv, der også kan spærre os inde i vrede og fordom. Han skærpede det, som alle forældre dybest inde godt ved, nemlig at børnene skal leve videre. De skal møde tilværelsen. De skal finde nye løsninger. De skal leve i en anden tid, der kræver andre svar og anden sang. Guds letsind sender os ud i leg med virkeligheden.

Sandheden, friheden, retfærdigheden kommer ikke med taktfast støvletramp eller med bombefly eller med hemmeligt politi. Kærligheden og sandheden og friheden kommer, når vi tør slippe legen løs og tør se medmennesket i øjnene – også det medmenneske, som er en fjende. Hvor kærligheden slukkes, dør fremtiden. Derfor leg! Gør det med historien, med fremtiden, med nationaliteten, med religionen, med kulturen og bliv menneskelige. En del af legen er også humoren, der ikke så sjældent bringer det alvorlige, det tragiske, det sande og muntre sammen. Her er en anden lille fortælling, som jeg i sin tid hørte af biskop Vincent Lind, der havde været i kz-lejr som ung og i øvrigt var sønderjyde. Hans far, der var apoteker i Christiansfeld, havde grædt hele dagen den 9. april. Men om aftenen var han kommet op i boligen og havde været

fuldstændig forgrint pga. en historie, han havde hørt i forretningen. De danske og tyske havde stået på hver sin side i Aabenraa, da de tyske tropper kom væltende op i Danmark. En fra det tyske mindretal havde råbt til sin danske nabo på den anden side af gaden: "Nå, Petersen, hvad siger så?" Petersen havde svaret: "Når de kommer tilbage, skal de få et spark i deres mås", og så tilføjede Vincent Lind med hjertelig og dæmpet stemme: "Men da de kom tilbage, var der ingen, der nænnede det, for vi vidste, at de ikke anede, om de vendte hjem til nogen eller til noget – de var det ynkeligste på jorden, og man måtte have medfølelse med dem."

Kristus er virkelig den usynlige Guds billede på jorden. Han leger med os, giver os glæden og det lette sind tilbage, får os til at forbarme os over fjenden, gør os menneskelige og får os til at hævde vores medmenneskes menneskelighed og menneskeret. Han lader os ikke omkomme i vrede og selvhævdelse. Sorgen og glæden er vi fælles om, længslen og munterheden er vi fælles om. Om vi er dansk eller tysk, sønderjyde eller slesviger, mindretal eller flertal; foran os står Guds rige, og foran os står han, til hvis kærlighed vi er skabt, og som altid leger håb med os.

Intet er mere naturligt end at elske sit land, sit sprog og være dybt taknemmelig mod sin kultur. Den polskfødte jøde Zygmunt Baumann har formuleret et håb, som jeg vil håbe kan åbne vores danskhed, tyskhed, engelskhed osv. Han skriver et sted, at vi nu for første gang kan opelske en nationalfølelse, der kan glæde sig over sit, men ikke lægge afstand til den med en anden nationalitet, et andet sprog, en anden kultur. Vi, som er flertal, skal lære os ikke at være bænkevarmere, for vi skal med i legen – med i forundringen og forbløffelsen. Vi kan lege os ind på hinanden, og alt tyder på, at resultatet af den leg er afgørende for freden i Europa og i verden. Kan vi finde ud af at elske vort land, være europæere med agtelse for hinanden og indtage vores plads som verdensborgere? Vil vi turde gå over grænser? Tør vi sætte grænser for andet? Jeg håber, at den kærlighedens leg og det letsind, der begyndte ved tidernes morgen, og som blev udtrykt af Guds menneskelige ansigt på jorden, Jesus, vil give os glæde, latter og fantasi, for at det ikke må ende som Kresten Andresen, der omkom i slaget ved Somme, skrev hjem i et brev om krigens kendsgerning: "et menneskeværk, der ikke kan tøjles."

Kilde

Manuskript tilsendt fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Første verdenskrig 1914-1918, Genforeningen 1920, Prædiken

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/peter-skov-jakobsens-praediken-i-anledning-100-aret-for-genforeningen>